

Het Europese onderwijswoordenboek

Cristian Laval schreef een kritisch artikel over de onderwijspolitieke uitgangspunten van de Europese Unie. Het is verschenen in de Franse editie van De Democratische School (2/8/2010).¹ Laval werkt bij het onderzoeksinstituut van de FSU, een federatie van Franse onderwijs- en ambtenarenvakbonden.

Eigenlijk biedt hij een beknopt verklarend woordenboek van het Europese onderwijsjargon. Wat zijn competenties, wat is een onderwijsportfolio, wat is levenslang leren, etcetera.

Het centrale element van de Europese onderwijspolitiek wordt gevormd door de belangen van de kenniseconomie. De belangen van de leerling of student moeten daarvoor wijken. Of liever gezegd: hun belangen worden slechts gehonoreerd in zoverre deze samenvallen met die van de kenniseconomie en van de kenniswerkers als dragers daarvan. Het onderwijs staat in dienst van de economie. Hieronder zal ik het Europese onderwijswoordenboek trachten weer te geven, voor zover ik dat uit Lavals artikel heb kunnen destilleren.

Kenniseconomie = een land (of landenblok) dat zijn economische concurrentiekracht ten opzichte van andere landen of blokken ontleent aan een optimaal functioneren van de kennisdriehoek: Onderzoek (kennisproductie), Onderwijs (kennisoverdracht) en Innovatie (omzetting van kennis in duurzame economische groei).

Kennismaatschappij = een samenleving bestaande uit kenniswerkers en aanstaande kenniswerkers die geroepen zijn hun 'employability' ten dienste van de kenniseconomie te optimaliseren.

Kenniswerker = ieder lid van de samenleving, in zijn/haar hoedanigheid van bezitter van 'human capital', dat hij/zij moet opbouwen en ontwikkelen en door betaalde arbeid moet exploiteren teneinde bij te dragen aan het functioneren van de kenniseconomie.

Human capital = de verzameling competenties en bijkomende 'assets' die een kenniswerker of aanstaande kenniswerker op een bepaald moment bezit en die bepalend zijn voor zijn/haar 'employability'.

Employability = de mate waarin het 'human capital' van een kenniswerker of aanstaande kenniswerker is afgestemd op de behoeften van de kenniseconomie, en meer in concreto op de vraag naar arbeidskrachten op de arbeidsmarkt.

Competentie = (a) een bekwaamheid tot adequate uitvoering van een bepaalde verzameling arbeidstaken; (b) het samenstel van bekwaamheden dat iemand nodig heeft om een bepaalde verzameling arbeidstaken adequaat uit te voeren.

Bijkomende 'assets' = bijkomende eigenschappen (andere dan competenties) die kenniswerkers of aanstaande kenniswerkers bezitten en die hun 'employability' verhogen (bv. uiterlijk, relaties, leeftijd, lage salariseisen).

Basiskwalificatie = de minimumcompetenties waaraan iedere kenniswerker moet voldoen met het oog op zijn/haar 'employability' binnen de kenniseconomie.

Werkloosheid = de toestand waarin kenniswerkers en aspirant-kenniswerkers terechtkomen als hun 'employability' en/of marketingcompetentie tekortschiet, althans indien de arbeidsmarkt optimaal is afgestemd op de eisen van de kenniseconomie.

Marketingcompetentie = de bekwaamheid van kenniswerkers of aanstaande kenniswerkers (a) inzicht te verwerven in eigen potenties en in ontwikkelingen op de arbeidsmarkt, (b) hun 'employability' op basis daarvan te verhogen en in stand te houden en (c) zich, wat hun 'employability' betreft, te verkopen, hetzij als zelfstandige ondernemer dan wel als partij op de arbeidsmarkt.

Portfolio = een marketinginstrument van kenniswerkers en aspirant-kenniswerkers, in casu een databestand dat zij aan derden (en met name aan potentiële werkgevers of opdrachtgevers) kunnen overleggen om hen inzicht te geven in hun 'employability'.

Levenslang leren = de activiteit waarmee kenniswerkers en aanstaande kenniswerkers hun 'human capital' (en met name hun competenties) verhogen teneinde hun 'employability' te optimaliseren. In dat verband worden drie activiteiten onderscheiden: leren door uitvoering van arbeidstaken; leren door uitvoering van speciaal daartoe ingerichte leertaken; en informeel leren.

Leercompetentie = de verzameling van competenties die kenniswerkers en aanstaande kenniswerkers nodig hebben voor levenslang leren.

Leren leren = het opbouwen en ontwikkelen van leercompetentie.

Formeel onderwijs = de bijdrage aan levenslang leren die geleverd wordt door onderwijsinstellingen, bij voorkeur in nauwe samenwerking met werkgevers en stagebiedende instellingen.

Vraaggestuurd onderwijs = formeel onderwijs dat optimaal is afgestemd op de vraag van individuele kenniswerkers en aanstaande kenniswerkers in hun streven eigen 'human capital', 'employability' en

leer- en marketingcompetentie te optimaliseren.

Competentiegericht opleiden = onderwijs- en vormingsfaciliteiten (waaronder begeleide stages) waarmee aanstaande kenniswerkers door een onderwijsinstelling worden geholpen hun 'human capital', 'employability' en leer- en marketingcompetentie, en dus hun kansen bij intrede op de arbeidsmarkt, te optimaliseren.

Bij de introductie van deze Europese woordenlijst wees ik op het risico dat de belangen van leerlingen en studenten verwaarloosd worden, in zoverre deze niet samenvallen met de belangen van de kenniseconomie. Maar ook binnen dit economische referentiekader kunnen wrijfpunten optreden:

- In hoeverre mag men in het initiële beroepsonderwijs blindvaren op het zelfsturend vermogen van aanstaande kenniswerkers, van wie verwacht wordt dat ze hun eigen 'human capital' optimaliseren? Krijgen ze in het kader van vraaggestuurd onderwijs wel voldoende leiding in hun streven tot optimale 'employability' te komen voor een arbeidsmarkt die hun nog onbekend is?
- In hoeverre worden de lange-termijn loopbaanbelangen van aanstaande kenniswerkers opgeofferd aan de wens van het bedrijfsleven om goedkope, direct voor 100% productieve arbeidskrachten aangeleverd te krijgen? Moeten zij in het initiële beroepsonderwijs worden klaargestoomd voor hun startfunctie (en moet zij hun arbeidskracht ondertussen laten exploiteren in laagbetaalde stagetrajecten), of moeten ze ook doorgroeicompetenties meekrijgen die pas in volgende loopbaanfasen te gelde kunnen worden gemaakt?
- In hoeverre worden de lange-termijn belangen van de kenniseconomie opgeofferd aan het streven naar korte-termijn bedrijfsgewin? Moeten aanstaande kenniswerkers in het initiële beroepsonderwijs (en in de bijbehorende stages) worden klaargestoomd voor laagbetaalde startfuncties in een bedrijfsleven dat zelf te weinig innovatiekracht vertoont, of moeten ze gedegen worden opgeleid tot horzels die impulsen kunnen geven aan de innovatie van de kenniseconomie?
- In hoeverre wordt de kenniseconomie ondergraven door het uitgangspunt dat kenniswerkers zich moeten opstellen als zelfstandige ondernemers die hun persoonlijke 'human capital' via levenslang leren moeten blijven optimaliseren en innoveren? Het risico is dat overheid en werkgevers sterk bezuinigen op hun budget bestemd voor onderwijs en opleidingen, dat de kenniswerkers voor die kosten moeten opdraaien op straffe van ontslag en werkloosheid, en dat de kracht van de kenniseconomie per saldo wordt aangetast.

Wes Holleman

weblog onderwijs 11-8-2010

<http://www.onderwijsethiek.nl>

¹ *Le paradigme Européen de la connaissance*. URL: <http://www.skolo.org/spip.php?article1233>. Eerder verschenen als hoofdstuk 2 van *La grande mutation, néolibéralisme et éducation en Europe* (Laval et al. 2010).